Bloc II

MÚSICA DEL NOSTRE TEMPS

Unitat 3

L'ART DE LA IMPROVISACIÓ

EL JAZZ

Unitat 4

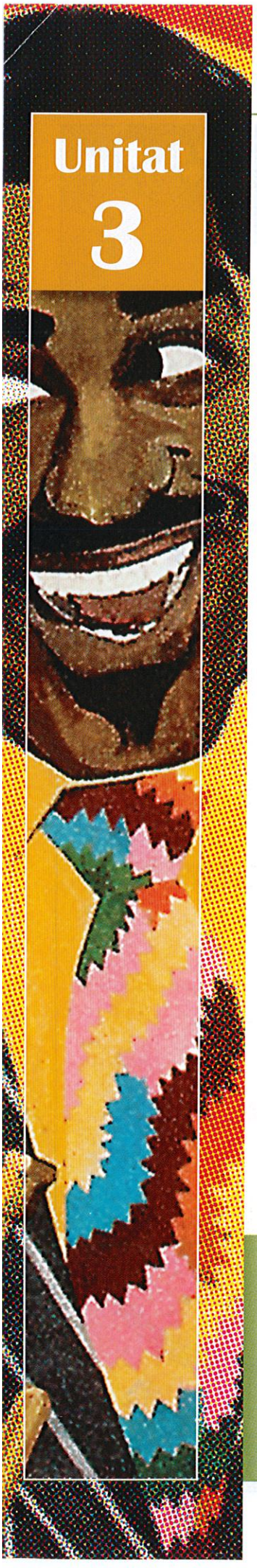
LA MÚSICA DE LES NOVES GENERACIONS

EL POP I EL ROCK INTERNACIONAL

Unitat 5

AIRES DE RENOVACIÓ EN LA MÚSICA POPULAR ESPANYOLA

EL POP I EL ROCK ESPANYOL

Unitat 3

L'ART DE LA IMPROVISACIÓ

EL JAZZ

Bloc 1

CONTEXT MUSICAL

1. ELS PRECEDENTS

1. **Saps d'on sorgeix el nom de *Jazz*?** Realment es desconeix la procedència d'aquesta paraula. Etimològicament sembla que pot provenir de paraules com *Chasse Beau* (figura de ball de Lousiana), *Jazz-Belle* (nom que els criolls van donar a les prostitutes) o *Jaser* (que significa parlotejar o xafardejar).
2. **Coneixes quins són els orígens del *Jazz*?** Durant 3 segles, més de 10 milions de persones de raça negra van ser arrancades i transportades en les condicions més miserables des del lloc de naixement a l'Àfrica fins a les plantacions de cotó del sud dels Estats Units. Allí, desposseïts del dret a ser lliures, els blancs els van obligar a treballar com a esclaus. A pesar de les penalitats i de la separació de famílies senceres per a sotmetre'ls, l'home blanc no va poder acabar amb els ritmes i cançons amb què s'acompanyaven durant les esgotadores jornades de treball. Cançons i ritmes africans que, amb el pas del temps, es van mesclar amb elements tradicionals de la música popular i clàssica americana i europea dels segles XVIII i XIX.

DVD **PROJECCIÓ 1** ▲

Per això, podem afirmar que l'origen del jazz es troba en els esclaus negres dels estats esclavistes del sud dels Estats Units, els quals, durant el treball a les plantacions cotoneres, entonaven distintes cançons: ***Espirituals*** i ***Blues***.

Fisk Jubilee Singers. ▶

Es tractava d'himnes i salms de caràcter religiós cantats *a capella*, sense acompanyament instrumental i de forma *responsorial*, on el pastor cantava una frase i els assistents responien cantant paraules com "al·leluia", "glòria" o "amén".

Sobre el 1847, recorria els EUA un conjunt vocal que constitueix un clar antecedent dels posteriors grups de jazz, els ***Fisk Jubilee Singers*** que van difondre àmpliament la música dels negres espirituals.

A) ELS ESPIRITUALS

Els negres africans posseïen un marcat sentit religiós, de manera que quan van arribar al nou món van acceptar ràpidament la pràctica d'una nova religió: el cristianisme. No obstant això, portaven amb ells el costum d'iniciar les cerimònies religioses amb cançons i balls. Aquest costum el van aplicar durant la celebració de la litúrgia cristiana, ja que estaven convençuts que la millor forma d'acostar-se a Déu era a través de la música. Així van nàixer els ***espirituals***.

Quadern d'Activitats activitat **1** pàgina 27

El Gospel

Amb el pas del temps, els antics *espirituals* evolucionen tan melòdicament com rítmicament, i segueixen un camí paral·lel al desenvolupament del jazz. Així, arriba fins als nostres dies un nou estil conegut amb el nom de ***gospel***, un estil que influeix en distints tipus de música actuals com el *funky*, el *soul* i fins i tot el propi *jazz*. Té les arrels en els antics espirituals. Cantants famosos de jazz com ***Aretha Franklin*** o ***Whitney Houston*** van començar la seua carrera com a cantants de *gospel* a les esglésies.

DVD **PROJECCIÓ 2** ▲

Quadern d'Activitats activitat **2** pàgina 28

B) ELS BLUES

La paraula ***blues*** s'empra com a sinònim de trist o tristesa. Es tracta de càntics de caràcter profà (no religiós), on la població negra reflecteix la tristesa, els temors i les misèries que envolten la situació en què transcorre la seua vida d'esclaus.

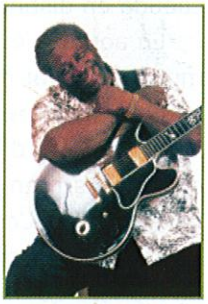
Aquesta forma musical representa la versió profana dels *espirituals* o del *gospel* i està basada en cants antics i molt senzills que entonaven a la vora del riu Mississippi mentre es treballava, però també fa referència als càntics que tenien lloc durant els moments de descans, sobretot a les nits, on aquest tipus de cançons s'acompanyaven amb un banjo o amb una harmònica.

Encara que els seus inicis estigueren en les cançons de treball, l'evolució del *blues* ha corregut paral·lelament a la del *jazz*, i des dels anys 20 ha tingut una difusió espectacular a tots els nivells.

Un exemple d'això ho constitueix el *Booggie-Woogie*, un estil molt popular durant els anys 30 i 40. També el *blues* tindrà una gran influència sobre les orquestres de ball d'aquelles dècades i sobre els creadors del *Rhythm and Blues (R & B)* mescla del *blues* combinat amb un ritme especial, el *swing,* que consistia en l'accentuació dels temps febles de cada compàs, que creaven en l'oient una sensació irresistible de ballar i de moure's al so de la música.

De la mateixa manera el *blues* influirà sobre el *Rock and Roll (R & R),* terme encunyat per a definir un nou estil musicalment basat en la continuació dels estils agrupats davall l'antic nom de *Rhythm and Blues (R & B).*

Per això, hui en dia hi ha tants estils i corrents de *blues* que és possible afirmar que cap antiga forma de *blues* s'ha extingit. Els més importants intèrprets de *blues*, executen no sols una, sinó diverses, de les classes de *blues* que existeixen: *blues urbà, blues rural, etc.* Entre els grans intèrprets es troben ***Ray Charles***, ***Eric Clapton*** o ***B. B. King***.

▲ B.B. King.

DVD **PROJECCIÓ 3** ▲

Quadern d'Activitats activitat **3** pàgina 28

C) EL RAGTIME

Els *espirituals* i els *blues* constitueixen els elements originaris del *jazz*, però és necessari unir un nou estil sense el qual el *jazz* no haguera aconseguit penetrar dins de la societat nord-americana del moment: el ***ragtime***.

D'aquest nou estil es deia en aquesta època que era música blanca tocada a l'estil negre.

Aquesta afirmació no era un disbarat, ja que aquest tipus de música combinava formes musicals de la música europea del segle XIX com ara polques o masurques. Podem dir que el *ragtime* és una mescla de ritme sincopat afroamericà i música clàssica europea a l'estil de Listz, Chopin, etc.

No obstant això, no es tractava de "música improvisada" (com ocorrerà en el *jazz*), però posseeix un element que el converteix en el vertader antecessor del *jazz*: el ritme.

Un compàs característic, produït pel xoc rítmic que ve donat per la regularitat d'una línia melòdica (interpretada per la mà esquerra del pianista) amb una melodia exageradament *sincopada** (interpretada per la mà dreta del pianista).

D'aquesta fórmula rítmica prové el nom de *ragtime*: que significa, *temps esgarrat* i té en ***Scott Joplin*** el compositor i l'intèrpret més famós d'aquest estil, amb més de 600 *ragtimes*, entre els quals destaca *The Entertainer (L'artista)*.

El *ragtime* va tenir el seu principal exponent en el pianista de raça blanca ***Jerry Roll Morton***, el qual va arribar a atribuir-se haver sigut l'inventor del *jazz*.

DVD PROJECCIÓ 4

Quadern d'Activitats activitat 4 pàgina 29

2. VIATJAN AMB EL JAZZ A TRAVÉS DE LA HISTÒRIA

Quan en 1865 finalitza la Guerra de Secessió americana es produeix l'abolició de l'esclavitud. Açò produeix un desplaçament d'una gran població negra a distintes ciutats a la recerca de treball i fortuna.

Una de les ciutats preferides pels negres és Nova Orleans, una ciutat a la vora del Mississippí, on confluei-xen comerciants, agricultors, ramaders i també aristòcrates i burgesos procedents del continent europeu, que donen a aquesta ciutat un alt nivell cultural.

A) ESTIL NOVA ORLEANS I DIXIELAND. ELS PRINCIPIS.

En 1900, Nova Orleans és una ciutat on la música està present en llocs com els bars, teatres i on té cabuda en distintes manifestacions socials com ara bodes, festes i fins i tot en funerals.

En aquesta època, hi havia a la ciutat algunes bandes de músics negres que havien desenvolupat un estil musical derivat de les fonts abans esmentades (*espirituals* i *blues*).

En gran manera eren executants d'instruments d'origen militar, sobretot cornetes i tambors, que a partir del fi de la Guerra de Secessió van quedar en desús, podent-se obtenir en quantitat i a baix cost. Molts d'aquests executants eren negres, recentment alliberats de l'esclavitud, que havien après a tocar els instruments en l'exèrcit de la Confederació i que, en acabar la guerra, van emigrar a Nova Orleans.

La gran majoria d'instrumentistes toca l'instrument com canta, ja que no sap solfeig ni en coneix la tècnica, de manera que els instruments es converteixen en una extensió de la pròpia veu.

* ***Síncope:*** so que es produeix en temps feble i que es prolonga fins a temps fort, de manera que aconsegueix que l'accent natural del compàs, que normalment recau sobre el temps fort, es produïsca ara sobre el temps feble i cree una sensació rítmica peculiar.

S'empren distints instruments que realitzen la part melòdica com la *trompeta* (instrument solista), el *trombó* i el *clarinet.* També altres com el *contrabaix, instruments de percussió* i *bateria, piano, banjo o guitarra* que realitzen la part rítmica, on es combinen nous ritmes fets amb palmes i peus.

D'aquesta manera, al costat del port de Nova Orleans, al barri de Storyville, naix un nou estil musical que és batejat com a ***Estil Nova Orleans*** conegut amb el nom de *hot* (calent, per la calor en l'expressió durant la interpretació) i en el qual destaca ***Joe "King" Oliver*** i ***Buddy Bolden*** (corneta) ***i la seua orquestra***. És en aquest moment quan naix el ***jazz*** pròpiament dit.

▲ El *jazz Nova Orleans* amb l'original *Creole Jazz Band* de King Oliver en 1923 a Chicago.

Era habitual que aquestes bandes tocaren en desfilades de celebracions com ara els funerals. Aquest costum venia d'una tradició cultural africana i consistia en el fet que les bandes acompanyaven els seguicis fúnebres cap al cementeri tocant música de circumstàncies; però, al mateix temps, anaven pels carrers tocant cançons festives i tot el seguici anava ballant.

DVD **PROJECCIÓ 5** ▲

Audició núm. 6 ***"When the saints go marching in", Louis Armstrong***

Entre les cançons més cèlebres estan *Didn't he ramble* i *When the saints go marching in*, que posteriorment van passar a convertir-se en clàssics del *jazz*, sobretot en les versions de ***Louis Armstrong***.

Aquesta és una cançó de les que es podien cantar en aquestes situacions, perquè tingues una idea de la música i les lletres d'aquest tipus de cançons, ací en tens una de les més conegudes, en versió de Louis Armstrong.

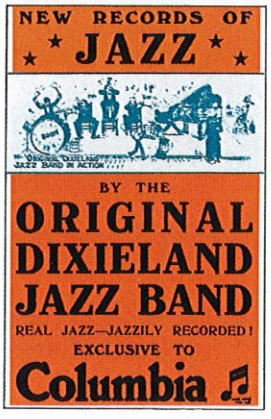
When the Saints go Marching in (Quan els sants ballen, jo ballaré), coneguda com *La marxa dels sants*.

Oh when the saints go marching in
Oh when the saints go marching in
Yes I want to be in that number
Oh when the saints go marching in

Oh quan els sants ballen, jo ballaré
Oh quan els sants ballen, jo ballaré
Sí jo vull estar en aquest grup
Oh quan els sants ballen, jo ballaré

No obstant això, el *jazz* no era només exclusiu de les bandes de músics negres, ja que des del seu naixement també existien bandes de músics blancs que interpretaven aquest tipus de música.

La música interpretada per les formacions blanques és coneguda amb el nom de ***dixieland*** i es tractava d'un tipus de música menys expressiva que la interpretada per les bandes negres, a causa de l'ús d'un so més acurat i més domini de la tècnica instrumental. Un exemple d'això és l'***Original Dixieland Jazz Band*** i ***Papa Jack Laine*** conegut com el "pare del *jazz* blanc".

DVD **PROJECCIÓ 6** ▲

Audició núm. 7 ***"Tiger Rag", Original Dixieland Jazz Band***

L'*Original Dixieland Jazz Band* era un grup integrat per músics de raça blanca. Segons sembla va ser el primer conjunt musical que va utilitzar la paraula *jazz* per a definir la seua música. També va ser la banda que va realitzar la primera gravació de *jazz* en 1917. Igualment, van ser els primers a aparéixer en el cinema, en la pel·lícula *The good for nothing*, en aqueix mateix any.

La interpretació musical de les orquestres de *jazz* de l'època consistia fonamentalment en la interpretació de successius "sols" de cada instrument, on els executants lluïen el seu virtuosisme; com també la introducció d'execucions "dialogades" entre diversos instruments que donen com resultat una expressió musical molt viva i apegalosa.

A continuació tens una guia d'audició que t'ajudarà a comprendre millor aquest estil musical.

Temps transcorregut	AUDICIÓ COMENTADA
0:00	Comença un tema viu, alegre i molt rítmic. Amb el caràcter típic d'aquest estil de música.
0:16	El clarinet adquireix un major protagonisme, mentre la resta de la banda acompanya amb uns breus "talls". Aquest passatge serveix de pont, per a enllaçar novament amb el...
0:25	Primer tema del començament, que de nou es torna a escoltar.
0:33	De nou el clarinet és el protagonista més important de la banda, recolzat per uns breus motius musicals a càrrec de la resta d'instruments.
1:05	Sonen els *glissandos* del trombó, al mateix temps que la banda acompanya amb un ritme molt característic.
1:38	S'escolta el primer "sol" de la interpretació a càrrec del trombó, acompanyat pels instruments que se solen encarregar de la secció rítmica (bateria, contrabaix i piano).
2:10	La improvisació corre ara a càrrec de la trompeta; destaca el virtuosisme en la interpretació i alguns passatges amb notes molt agudes per a aquest instrument.
2:41	El clarinet és ara l'encarregat de realitzar el "sol". Comença amb una passatge melòdic, encara que després també l'intèrpret fa ostentacions del seu virtuosisme.
3:14	Tornem a escoltar un dels passatges anteriors, on destaquen els *glissandos* del trombó. Passatge que ens portarà a un...
3:45	"sol" de contrabaix. En aquesta ocasió, a més d'acompanyar la secció rítmica, també ho fan la resta d'instruments, encara que en un matís ***pp***.
4:16	Sona un acord en ***f*** de tota la banda, per a continuar amb un passatge molt viu i espectacular, on els instruments melòdics (clarinet, trompeta i trombó) es fonen realitzant diferents melodies.
4:50	Sona un breu sol de bateria que enllaçarà novament amb...
4:53	El *tutti* de la banda que ens portarà de forma frenètica al final de la cançó.

En 1910 era habitual que es trobaren, en un mateix carrer de Nova Orleans, dues formacions musicals negres i blanques quan anaven anunciant els espectacles nocturns. En aquest moment, moltes vegades pactats per endavant, s'embrancaven en una espècie de "batalla musical" entre els dos grups, on de forma improvisada es contestaven d'un grup a un altre.

Un exemple de la mescla de les vivències d'aquestes dues formacions és ***Louis Armstrong***, (trompetista) també anomenat "*satchmo*" ('boca de sac') que es basa en la força expressiva negra de l'*Estil Nova Orleans* combinat amb una tècnica instrumental excepcional (dels músics blancs del *Dixieland*), que fa que es convertisca en el primer gran solista de la història del *jazz*.

Louis Armstrong, "*satchmo*" (boca de sac), és un dels genis musicals més grans del *jazz*. Va nàixer el 4 de juliol de 1900, el dia de la Independència dels EUA, en una cabanya del gueto negre de Nova Orleans. Als 14 anys, va aprendre a tocar el fiscorn en un asil de xiquets marginals d'aquesta ciutat.

El fiscorn era una corneta que l'exèrcit confederat del sud havia utilitzat àmpliament com a instrument militar en la guerra de Secessió, i s'havia difós com principal instrument musical del naixent *jazz*.

Fill d'una prostituta i abandonat per son pare pràcticament acabat de nàixer, va ser criat per l'àvia, en condicions veritablement miserables, en l'ambient dels bordells i dels salons de ball en què imperava la música del *ragtime* i del *blues*.

Però això el va portar a desenvolupar un bon sentit musical amb el qual guanyava unes monedes cantant als carrers, on es va convertir en un pillastre molt conegut per la policia. Allí el seu sentit musical va cridar l'atenció de Peter Davies, el qual el va ensenyar a tocar el fiscorn. Quan Armstrong va eixir del correccional, tenia l'ambició de ser músic; llavors, Davies va prendre una decisió que va canviar per sempre la història de la música: el va obsequiar amb l'instrument que Armstrong li va tornar quan va poder comprar-se una corneta pròpia.

▲ Louis Armstrong.

A més de ser reconegut per les seues qualitats tècniques com a instrumentista, el seu timbre de veu és molt peculiar i inconfusible.

DVD **PROJECCIÓ 7** ▲

Audició núm. 8 ***"What a Wonderful World", Louis Armstrong***

A continuació, escoltaràs una de tantes cançons famoses que té aquest músic i podràs comprovar que ***Louis Armstrong***, a pesar de la vida que havia portat en durant la infància, posseïa una visió optimista i contagiosa del món, tal com es reflecteix en la introducció al tema *What a Wonderful World*:

Tot el que dic és,
veus com seria de meravellós
el món, si tan sols
li donàrem una
oportunitat?
Amor, xicona, amor.
Aquest és el secret.

A continuació, et facilitem la lletra perquè la pugues seguir mentre l'escoltes.

What a Wonderful World

I see trees of green, red roses too
I see them bloom for me and you
And I think to myself what a wonderful world.
I see skies of blue and clouds of white
The bright blessed day, the dark sacred night...
And I think to myself what a wonderful world.
The colors of the rainbow so pretty in the sky
Are also on the faces of people going by
I see friends shaking hands saying "how do you do?"
They´re really saying I love you.
I hear babies crying, I watch them grow
They´ll learn much more than I´ll never know...
And I think to myself what a wonderful world
Yes I think to myself what a wonderful world.

Quin món meravellós

Jo veig arbres verds, roses roges també.
Les veig florir per a mi i per a tu.
I pense per a mi mateix, quin món meravellós.
Veig el cel blau i núvols blancs.
La brillantor d'un dia bo, la foscor de la nit sagrada.
I pense per a mi mateix, quin món meravellós.
Els colors de l'arc Sant Martí, tan bonics al cel, també estan en les cares de la gent que passa.
Veig amics estretint-se les mans, dient-se: com va?
Realment ells diuen: Jo et vull.
Escolte bebès plorar, els veig créixer.
Ells aprendran molt més del que jo mai no sabré.
I pense per a mi mateix, quin món meravellós.
Sí que pense per a mi mateix, quin món meravellós.

En 1920, la policia clausura definitivament el barri de Storyville, a Nova Orleans, ja que amb el pas del temps s'havia convertit en un focus de conflictes constants amb baralles, robatoris i assassinats entre les bandes rivals. Aquesta situació va fer que molts músics negres es quedaren sense treball i que hagueren d'abandonar la ciutat i triar una nova destinació: Chicago.

Així, ***en 1920,*** ***Chicago*** es converteix en el refugi de músics com ***Joe "King" Oliver*** o ***Louis Armstrong***. Ací sorgeix un nou estil conegut amb el nom d'***Estil Chicago*** caracteritzat per una major claredat i on el paper del solista cobra més importància. A part dels músics esmentats, destaca ***Bix Beiderbecke*** famós trompetista d'aquesta època.

B) ESTIL SWING. ELS ANYS 30

En 1930 es produeix una nova emigració de músics des de Chicago. Aquesta vegada el lloc triat és **Nova York** on conflueix la música de *l'Estil Nova Orleans* i la música de *l'Estil Chicago*. Aquesta nova mescla serà coneguda amb el nom de ***swing*** i representarà el major èxit comercial del *jazz*, ja que es tracta d'un tipus de música molt pròxima a la música de ball, de la comèdia musical i del cinema que arriba i agrada a molta més gent.

◀ Duke Ellington i la seua orquestra.

Aquesta nova forma d'interpretar el *jazz* té el seu reflex en les *Big Bands*, grans orquestres perfectament uniformades, amb faristols de *show*, que interpreten apegaloses melodies amb ordre i disciplina, i que deixen únicament a la improvisació els sols. Instrumentalment, la típica *Big Band* combina instruments de vent-metall (trompetes i trombons), vent-fusta (saxòfons i clarinets) i una secció rítmica (bateria i percussió, contrabaix, guitarra i piano).

Amb les grans orquestres, algunes tècniques musicals com la dels *sols*, els diàlegs entre instruments, van quedar a càrrec de seccions senceres; encara que, sovint, el director de la banda era un virtuós instrumentista, van persistir els seus *sols* com a brillant demostració de les habilitats que tenia com executant.

Les *Big Bands* negres més famoses van ser les de ***Duke Ellington*** o ***Count Basie*** (ambdós pianistes)

DVD **PROJECCIÓ 8**

No obstant això, el clima racial als Estats Units va fomentar que les orquestres de components blancs tingueren més accés al mercat. Destaca, en 1935, la ***Big Band de Benny Goodman*** (clarinetista), que, curiosament, va aconseguir un clamorós èxit, amb música basada en les composicions de *Henderson* (famós pianista negre).

A finals dels anys 30, l'Orquestra de ***Glenn Miller*** (trombonista) era la més famosa, amb un estil propi basat en arranjament molt acurats. A pesar d'això, quan els Estats Units van entrar en la II Guerra Mundial, va començar a albirar-se el final de les *Big Bands*. El racionament del petroli va fer més difícil viatjar, les sales de ball es van tancar i la baquelita utilitzada per a la fabricació de discs es va destinar a la guerra. Quan aquesta va acabar, la moda en la música es va dirigir cap a les estrelles solistes i les xicotetes formacions, i a mitjan de la dècada de 1950, l'aparició del *Rock and Roll* va acabar definitivament amb la popularitat de les *Big Bands*.

▲ Orquestra de Glenn Miller.

DVD **PROJECCIÓ 9**

Quadern d'Activitats *activitat* **5** *pàgines* 29 i 30

C) EL BE-BOP. ELS ANYS 40

En 1940, fruit de la decadència de les *Big Band* i d'un canvi social després de la crisi de la II Guerra Mundial, unit a un canvi en els gustos musicals del públic, apareix un nou estil: el ***be-bop***, un nou concepte del *jazz* caracteritzat per la improvisació sobre una progressió d'acords, amb més velocitat i amb frases més llargues, frenètiques i complexes. Emocionalment, incloïa sensacions menys agradables que les conegudes fins llavors i era una música que transmetia una sensació de "nerviosa intranquil·litat".

Aquests nous músics consideraven que el *jazz* que es practicava fins llavors havia arribat al final, ja que es repetien sempre les mateixes fórmules musicals. De manera que van contraposar passatges de gran rapidesa, innovacions harmòniques i altres excentricitats instrumentals que els permetien reaccionar contra les limitacions i el treball de les *Big bands*, massa bolcades al ball, com també contra l'entenebriment del seu art en mans de propostes comercials i cançons d'èxit. El *be-bop* serà el primer *jazz* creat al marge del *show* business.

Aquest estil va sorgir a **Harlem** (Nova York), concretament en localets del carrer 52, i representa la primera avantguarda que produeix una vertadera revolució dins del món del *jazz*.

Com a fundador del *be-bop* figura ***Dizzy Gillespie*** (trompetista) que va transformar els clàssics esquemes del *jazz* amb la incorporació d'harmonies complexes i ritmes afrocaribenys.

No obstant això, el líder d'aquest nou estil és ***Charlie Parker*** (saxofonista), que va crear belles melodies d'una manera molt elaborada i amb una gran varietat rítmica. Destaca, així mateix, el gran pianista i compositor ***Thelonious Monk***.

DVD **PROJECCIÓ 10**

A l'estiu de 1950 Charlie Parker recorre amb el seu quintet els estats del sud dels Estats Units. A la trompeta, el jove ***Red Rodney***. Només hi ha un xicotet problema: el trompetista és blanc. Per a evitar els problemes racials, en les actuacions, es presenta a l'audiència com *Albino Red: el negre albí cantant de blues.* La gira és un èxit.

Charlie Parker (saxòfon) i Miles Davis (trompeta).

Quadern d'Activitats *activitat* 6 *pàgina* 30

Una anècdota

El vell ***Satchmo*** *va arrossegar fins a la seua tomba una bel·ligerant oposició al Jazz modern, al Be-bop. Ell afirmava que "el que li molestava del Jazz modern era el desacatament als vells temps que implicava que res d'important havia succeït abans". "Recorde –deia Armstrong– cada nota que he tocat. Vaig aconseguir ser respectat pels vells que tocaven la trompeta abans que jo".*

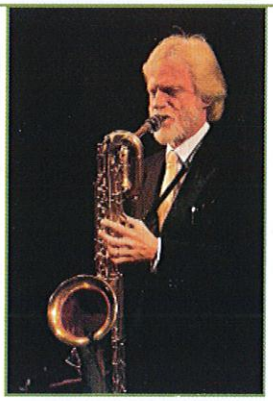
D) COOL-JAZZ I HARD-BOP. ELS ANYS 50

En la dècada dels anys 50 arriba la coexistència de dos estils dins del *jazz*, totalment enfrontats:

1r) Cool-Jazz

Cool significa 'fred'. Es tracta d'un estil que sorgeix per a reemplaçar la *nerviosa intranquil·litat* del *be-bop*. Per això presenta una sensació de seguretat i d'equilibri amb contrastos rítmics i tímbrics moderats. El so relaxat d'aquest estil s'obté, a vegades, amb la creació melòdica d'instruments que tradicionalment han format part de la secció rítmica com, per exemple, el contrabaix.

Destaquen dins d'aquest estil ***El Modern Jazz Quartet de John Lewis*** (piano) o ***Gerry Mulligan*** (saxo barítion).

DVD **PROJECCIÓ 11**

Gerry Mulligan. ▶

Quadern d'Activitats *activitat* **7** *pàgina* 31

2n) Hard-Bop

El nom *hard-bop* ('*bop* dur') és el símbol de la reacció d'un grup de joves músics negres davant l'equilibri i el control que reflecteix el *cool-jazz*. Aquest estil es va desenvolupar a partir del *be-bop* durant els primers anys de la dècada dels 50. Té uns ritmes estimulants i sincopats, a més d'unes textures més complexes i frases improvisades més curtes, així com reminiscències del *blues*.

Dins d'aquest estil destaca, a l'inici, ***John Coltrane***, ***Sony Rollins***, ***Cannonball Adderley*** i ***Miles Davis,*** *entre altres.*

DVD **PROJECCIÓ 12**

◀ Miles Davis.

Quadern d'Activitats *activitat* **8** *pàgina* 31

E) FREE-JAZZ. ELS ANYS 60

En la dècada dels 60 els Estats Units viuen una època marcada pels enfrontaments racials i per un gran descontent social que es reflecteix a través d'un nou estil musical, el ***free-jazz***, que intenta fer prendre consciència a la societat americana de la necessitat autoidentificar-se amb la població negra.

Aquest nou estil representa una ruptura total amb tot l'anterior plantejament i postula un retorn als antics anys 20, on el *jazz* es considerava com un gènere musical esvalotat, incert i emocionant. Per a això, a través de la improvisació, es busca el xoc deliberat de diverses línies melòdiques, dures i salvatges interpretades al mateix temps, amb un gran volum sonor, sense tenir en compte, les lleis de la tonalitat.

Per a això, es deixa influenciar per les grans cultures ètniques, sobretot de l'Índia, i comença a fer ús del soroll, com un element musical essencial dins de les composicions. Dins d'aquest estil destaquen músics com ***Ornette Coleman*** (saxo alt) o ***Charlie Mingus*** (contrabaix).

DVD **PROJECCIÓ 13**

Charlie Mingus. ▶

Quadern d'Activitats *activitat* **9** *pàgina* 32

F) FUSIÓ D'ESTILS. A PARTIR DELS ANYS 70

A partir dels anys 70 es produeix una explosió d'estils de manera que aquesta dècada assisteix al naixement de diferents estils, fruit de la mescla del *jazz* amb altres corrents musicals.

EL JAZZ FUSIÓ, com el seu nom indica, mostra la fusió d'elements aliens al *jazz,* del qual pren els seus paràmetres i es mescla amb tot tipus d'influències musicals derivades dels més diversos corrents culturals com el *rock*, el flamenc, la salsa, la música afrocubana i la música ètnica, el *folk*, la clàssica, la *world music*, el *new age*, el *pop*...

1r) El Jazz-Rock

Es tracta d'un nou estil en què es produeix la combinació del *jazz* amb elements del *rock*. Utilitza les melodies i el ritme tradicionals del *jazz* combinats amb els instruments elèctrics del *rock*, com ara baixos, guitarres, pianos, instruments de vent, sintetitzadors i l'ús de diversos efectes de so: ecos, distorsionadors. Amb aquests elements crearà el seu típic so de fusió.

Weather Report va ser una de les bandes de fusió de més èxit, els àlbums de la qual es van col·locar en les llistes dels més venuts. Dins d'aquest estil destaquen també ***Al Di Meola***, ***Pat Metheny*** i ***John Scofield*** entre altres.

DVD **PROJECCIÓ 14**

Quadern d'Activitats *activitat* **10** *pàgina* 32

2n) El Smooth jazz

Sorgeix en la dècada de 1970. Mescla melodies de *funk* lleuger, acords del *cool-jazz* i línies de baixos senzilles. Les melodies d'aquest estil es van fer molt populars als bars i altres locals on es busca una música ambiental, una cosa semblat al *chill-out*.

Entre els músics més destacats estan ***George Benson***, ***Yellowjackets*** i en la dècada dels 90, ***Kenny Gorelick***.

DVD **PROJECCIÓ 15**

Quadern d'Activitats *activitat* **11** *pàgina* 32

3r) El Jazz llatí

És una fusió entre les melodies del *jazz* amb la improvisació i els ritmes típics de percussió llatinoamericans.

Els primers músics que van experimentar amb aquesta música van ser ***Machito*** i ***Mario Bauzá***. Posteriorment, han sorgit altres com ***Arturo Sandoval*** (trompeta), ***Paquito de Rivera*** (saxo) i ***Tito Puente*** (percussió).

PROJECCIÓ 16

Quadern d'Activitats *activitat* **12** *pàgina* 33

4t) L'Acid-Jazz

Combina elements del *jazz*, el *funk* (en els sons del baix), el *hip hop* i els ritmes de la música *dance*. Aquest terme es va utilitzar per primera vegada a finals dels 80.

Aquest estil va començar a popularitzar-se a principis dels noranta, amb grups com ***The Brand New Heavis***, ***Jamiroquai*** i ***Galliano***.

PROJECCIÓ 17

Quadern d'Activitats *activitat* **13** *pàgina* 33

Com hauràs pogut observar en els últims temps, el Jazz ha sigut una font inesgotable d'inspiració per a crear nous estils a partir d'aquest tipus de música, ja que s'ha fusionat amb la pràctica totalitat de gèneres musicals.

3. EL JAZZ A ESPANYA

Què ocorre amb el *jazz* a Espanya?

Ja has pogut comprovar a través del que t'hem explicat que el *jazz* ha sigut, des de l'inici, un assumpte de minories. Doncs bé, a Espanya la situació viscuda va ser encara pitjor.

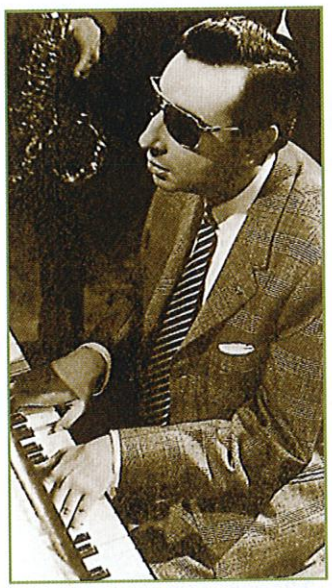
El *jazz* va ser considerat per la dictadura franquista com una forma d'expressió musical pròpia de les classes socials baixes i com una manifestació contestatària i desestabilitzadora.

A principis del segle XX, Europa estava fascinada per les músiques afroamericanes: *ragtime*, *cakewalk*, *foxtrot*, rumba havanera, xarleston...

Tant va ser així que músics com Debussy o Satie van arribar a compondre peces de *ragtime* i *cakewalk* abans de la Primera Guerra Mundial. Va ser un moment decisiu en els començaments del *jazz* europeu i, per descomptat, en l'espanyol. No obstant això, Espanya tenia una estructura mínima, per no dir nul·la, de conservatoris i escoles musicals, sales de concerts i professionals especialitzats i els músics espanyols no tenen més remei que combinar gèneres tan espanyols com el xotis, la sarsuela amb interpretacions del *jazz*.

A pesar d'això, la societat espanyola comença a reconéixer el *jazz* com un nou gènere al començament de segle. En 1919, per primera vegada, el nostre país acull una orquestra de *jazz*.

La Guerra Civil Espanyola (1936-1939) va detenir l'avanç que estava experimentant el *jazz* al nostre país i va allunyar aquests músics dels corrents d'Europa. El *jazz* situat entre Madrid i Barcelona s'estableix a la ciutat catalana durant els anys de la postguerra.

◀ Tete Montoliú.

Durant la primera meitat del segle XX, entre els que van contribuir a la difusió i normalització d'aquest estil nascut als Estats Units, figuraven ***José "Joe" Moro***, el bateria ***Josep Farreras***, entre altres. Un esment especial mereix l'experiència americana del director i arreglista ***Xavier Cugat***.

En la dècada dels anys 50 irrompen diversos músics amb una sòlida formació i una especial capacitat per a llegir el *jazz*. Els saxofonistes ***Vlady Bas*** i ***Pedro Iturralde***, i un jove pianista cec, ***Tete Montoliu,*** reprenen les experiències dels seus predecessors.

A pesar de l'escàs suport institucional que va rebre el *jazz* espanyol ***durant els anys 60 i 70***, amb músics hui quasi oblidats, com ***Juan Carlos Calderón*** o ***José Nieto***, el *jazz* va trobar nous impulsos en les dues dècades següents i és en la dels 90 quan experimenta més creixement.

A principis dels anys 90, ***Jorge Pardo*** i ***Chano Domínguez*** donen cos a un sentiment jazzístic decididament espanyol, que després qualificaríem tots amb l'etiqueta de *jazz-flamenc*. El reconeixement del *jazz* va culminar en 2001 amb la consecució, per part de ***Michel Camilo*** i ***Tomatito***, del Grammy Llatí al millor àlbum de *jazz* pel seu treball *Spain*.

DVD PROJECCIÓ 18 ▲

Quadern d'Activitats activitat 14 pàgines 33 i 34

4 QUINES SÓN LES PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES DE LA MÚSICA DE JAZZ?

Encara que ja hem vist que hi ha molts estils i tendències, en general, la música de *jazz* presenta les característiques següents:

a) Els intèrprets de *jazz* improvisen sobre distintes melodies, generalment de caràcter popular, i s'acompanyen d'una progressió d'acords que es repeteixen de manera regular tantes vegades com es desitja i a mesura que s'incorpora cada nou solista.

b) Les partitures no sempre estan escrites, però si ho estan, tan sols s'usen com a guies de l'estructura sobre la qual es desenvolupa la improvisació.

c) S'utilitzen ritmes caracteritzats per l'ús de síncopes de manera constant, de manera que els accents apareixen en moments inesperats del compàs. A això s'uneix l'ús d'un pols rítmic característic d'aquest estil, el ***swing***, construït mitjançant la utilització de notes llargues i breus. (Recorda les audicions).

Quadern d'Activitats *activitat* **15** *pàgina* 34

5. ELS INSTRUMENTS DEL JAZZ

Ja has pogut comprovar que el *Jazz* és una mescla d'elements culturals africans i occidentals. També, pel que fa als instruments, es produeix una mescla i utilitza instruments pròpiament africans, fonamentalment de percussió, i altres instruments que pertanyen a la música clàssica o popular. Dins d'aquest tipus de música podem distingir entre diferents tipus d'instruments:

- **Els instruments melòdics** (que realitzen la melodia):
  - ***el piano:*** ja has vist que el *jazz* té les arrels en el *ragtime* (música per a piano amb un ritme característic), de manera que el piano es va convertir, des del primer moment, en un instrument essencial dins del *jazz*, encara que no formara part de les bandes dels carrers dels anys 20, pel seu complicat transport.

DVD **PROJECCIÓ 19**

▲ Trompeta.

  - ***el saxòfon:*** encara que va formar part de totes les bandes dels anys 20 que recorrien els carrers de Nova Orleans, realment va ser a partir dels anys 30 quan es va convertir en un instrument solista i va gaudir de més popularitat.

DVD **PROJECCIÓ 20**

  - ***la trompeta:*** el seu antecessor més immediat va ser la corneta, utilitzada també des dels inicis. No obstant això, la corneta prompte va ser substituïda per la trompeta que es va convertir en l'instrument de vent més popular, sobretot fins als anys 40, on va començar a perdre protagonisme en favor del saxòfon.

DVD **PROJECCIÓ 21**

  - ***el banjo:*** es tracta d'un instrument de corda polsada, molt utilitzat ja des dels anys 20 i present en la majoria de les composicions musicals populars nord-americanes. Amb el pas del temps, va anar caient en desús fins a ser substituïda definitivament per la guitarra.

DVD **PROJECCIÓ 22**

Banjo. ▶

- **Els instruments rítmics** (que realitzen el ritme):
  - ***instrumental de percussió africà:*** ací trobem des de variats instruments propis de la cultura africana, que van viatjar amb els primers esclaus fins a les plantacions de cotó americanes, com distintes classes de tambors i, sobretot, aquells ritmes corporals que els antics esclaus no dubtaven a reproduir amb distintes parts del cos com els peus o les mans.
  - ***la bateria:*** al començament, l'ús de la bateria es limitava a acompanyar els instruments solistes, per la qual cosa el seu paper era més aviat secundari. No obstant això, a partir dels anys 20, es converteix en un dels instruments principals en les formacions de *jazz*. Com a curiositat, et direm que va ser en aquests anys quan es van començar a realitzar els primers *sols de bateria*.

▲ Bateria.

DVD **PROJECCIÓ 23** ▲

  - ***el contrabaix:*** ja saps que el contrabaix és un instrument de corda fregada. L'ús com a instrument rítmic dins del *jazz* es va produir per casualitat quan, durant una actuació, a un contrabaixista se li va trencar l'arc i va haver de continuar tocant polsant les cordes.

Contrabaix. ▶

Quadern d'Activitats activitat **16** pàgines 34 i 35

6. ASSIMILEM CONCEPTES

Quadern d'Activitats

pàgines 35 i 36

Després de conéixer l'evolució del Jazz a través de la Història, com s'ha desenvolupat a Espanya i els instruments més emprats, et proposem que realitzes en l'apartat "Assimilem conceptes" del teu Quadern d'Activitats les qüestions que hi apareixen.

Una Curiositat

Louis Armstrong (1900-1971) *va ser, sobretot, un innovador en els primers anys del jazz. Va ser l'inventor del* ***scat****, un nou estil de cantar, en el qual les paraules no eren pronunciades de manera clara, i que consistia, bàsicament, a emetre síl·labes, sense cap sentit.*

La llegenda conta que la primera vegada que va cantar ***scat****, va ser quan, en una sessió de gravació, li va caure un full de paper en què tenia les lletres de la cançó que estava interpretant i es va veure obligat a improvisar en l'acte per a eixir del pas.*